

Att hitta hem

En queerfenomenologisk studie om transglädje och den queera konsten att misslyckas

Av: My Thelin Schmidt

Handledare: Magnus Öhlander

Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier

Kandidatuppsats 15 hp

Etnologi C | Höstterminen 2023

Abstract

In this thesis, the author explores what trans joy can be, and how it manifests in trans people's everyday lives. Sara Ahmed's theoretical framework *Queer Phenomenology* (2006) along with B Lee Aultman's *Trans Phenomenology* (2018) directs the analysis towards an epistemological understanding of transness and trans joy. The limits and possibilities of trans joy are understood through its interaction with, and deviation from hegemonic binary gender norms that marginalize trans folks. Together with Jack Halberstam's concept of *The Queer Art of Failure* (2011) and Ace Lehner's trans-focused concept *Trans Failure* (2022), the study shows how failing to accomplish the cisnormative script is in fact something positive. Embracing one's true gender identity becomes a liberating experience.

Nyckelord: Transglädje, transpersoner, HBTQ+, positiva erfarenheter, autenticitet, queerfenomenologi, transmisslyckande, glädje som motstånd, minoritetsstress, kvalitativ forskning.

Keywords: Trans joy, transgender, LGBT+, positive experiences, authenticity, queer phenomenology, trans failure, joy as resistance, minority stress, qualitative research.

English title: Trans joy as resistance: A queer phenomenological study on trans joy through the concept of trans failure

Till trans-communityt

Det här är mitt akademiska kärleksbrev till er – till oss

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Bakgrund, syfte och kunskapsmål.....	5
Tidigare forskning.....	6
Metod.....	8
Teori.....	10
Transglädje	13
Att hitta hem.....	13
Transition.....	19
Kroppen.....	20
Support.....	22
Community.....	24
Sammanfattning.....	26
När transglädjen utmanas.....	27
Att förhålla sig till normer: en paradox?.....	27
Minoritetsstress.....	28
Att vara en politisk fråga.....	30
Vikten av community och separatistiska rum.....	31
Sammanfattning.....	32
Misslyckas = lycka: summering och diskussion.....	33
Transglädje som motstånd	33
Konsten att misslyckas.....	34
Avslutning: att hylla transglädje.....	35
Käll- och litteraturförteckning.....	36
Litteratur och tryckta källor.....	36
Intervjuer.....	38
Bilagor.....	40
Bilaga 1: Forskningsannons (utan mejladress).....	40
Bilaga 2: Information till forskningsdeltagare.....	41
Bilaga 3: Intervjuguide.....	42
Bilaga 4: Ordlista.....	43

Inledning

Den offentliga debatten om transpersoner cirkulerar övervägande kring svårigheterna som följer av att leva som trans. Minoritetsstress, psykisk ohälsa och suicidalitet som resultat av omvärldens brist på bemötande kastar bensin på en redan eldig diskurs. Diskursen leder till en mycket smal, och ofta dyster, representation av transpersoner. Även inom forskningen har det främst lagts resurser på de negativa aspekterna med att vara trans (om än till stor fördel för kunskapsbidraget kring transerfarenheter). Men vad säger transpersoner själva om sina erfarenheter av att leva som minoritet, bortom de negativa aspekterna?

Bakgrund, syfte och kunskapsmål

Med transglädje som utgångspunkt riktar denna studie in sig på vad glädje innebär i ett cisnormativt samhälle för personer som lever bortom det binära normsystemet. Som minoritet är transpersoner den grupp som erfar psykisk ohälsa och suicidalitet i störst utsträckning (Folkhälsomyndigheten, 2015; SOU 2017:92). Sociala, juridiska, institutionella och infrastrukturella begränsningar och motkrafter resulterar ofta i minskat välmående vilket förklarar statistiken. Vad vi sällan får se är de positiva aspekterna av vad det innebär att leva som trans. Precis som transpersoner kan uppleva minoritetsstress kan transpersoner uppleva glädje kopplat specifikt till deras minoritetsidentitet, och det är dessa positiva upplevelser studien har som syfte att belysa. Målet med studien är att expandera kunskapen om transerfarenheter. Genom att lyfta fram de positiva aspekterna i att leva som trans är syftet med denna studie att bidra till en mer omfattande och komplex förståelse för transliv. Studien avser att svara på följande frågor.

1. På vilka sätt upplever transpersoner glädje kopplat till deras minoritetsidentitet, och hur kommer det till uttryck i deras vardag?
2. Vad händer när lyckan i att leva öppet väger tyngre än rädslan för transfobi?

Studien närmar sig förkroppsligade erfarenheter av transglädje genom en queerfenomenologisk lins för att kasta ljus på det subjektiva. Genusforskaren Jack Halberstam (2011) argumenterar för konsten att som queer misslyckas med det heteronormativa skriptet, och vad misslyckandet kan bringa med sig för normbrytande frigörelser. I analysen utforskas hur transglädje är kopplat till konsten att misslyckas, att ett

liv som queer är ett misslyckande i att uppnå den samhälleliga idén av lycka: att lycka beviljas de som lever sitt liv på “rätt” sätt. Att leva queert är på så vis en avvikelse från samhällets recept för att leva ett gott liv, och det är kanske just detta avvikande – eller misslyckande – som tillför en unik autonom form av glädje i att leva som sitt autentiska jag. Tillsammans med B Lee Aultmans (2018) transfenomenologiska perspektiv och Ace Lehnrs (2022) begrepp transmisslyckande (trans failure) väver studien ihop den epistemologiska förståelsen av transspecifika orienteringar i att skapa en alternativ värld bortom begränsande kulturella normer. Transglädje blir på så sätt ett motstånd.

Tidigare forskning

Studier om transglädje

Matilda Wurm är en av få forskare som i Sverige forskar om transglädje. Hens pågående forskningsprojekt *Minoritetsstress och minoritetsglädje hos transpersoner: En interventionsstudie* (Wurm, Trillkott, & Ekdahl, 2022-2024) har som syfte att utforska de psykologiska variablerna i transpersoners erfarenheter av vad Wurm kallar för minoritetsglädje. Detta belyses även i en forskningsöversikt av Wurm, et al. (2023). Ett delprojekt i Wurms pågående forskningsprojekt är Paulina Filis (2022) studie *"Att leva öppet som trans har gett mig tillbaka mitt liv...och vilket liv det är!": En studie av minoritetsglädje och positiva erfarenheter hos transkvinnor och transmän*. Här undersöks de psykologiska faktorerna bakom minoritetsglädje i relation till minoritetsstress hos binära transpersoner och hur detta kommer till uttryck i deras vardag.

Eli Hectors masteruppsats (2020) djupdyker i, som titeln nämner, unga transpersoners upplevelser av könseufori, vilket angränsar till transglädje. Studien *"A little shiny gender breakthrough": Community understandings of gender euphoria* (Beischel, Gauvin & van Anders, 2021) belyser den kollektiva aspekten av hur könseufori upplevs och kommer till uttryck. Andra studier kring transglädje och könseufori är *Highlighting Trans Joy: A Call to Practitioners, Researchers, and Educators* (Holloway, 2023), *Reducing the Joy Deficit in Sociology: A Study of Transgender Joy* (Shuster & Westbrook, 2022), *Hair removal and psychological well-being in transfeminine adults: associations with gender dysphoria and gender euphoria* (Bradford, Rider & Spencer, 2019) och *Euphorias in Gender, Sex and Sexuality Variations* (Jones, 2023). Studien *The Impact of Social Connectedness and Internalized Transphobic Stigma on Self-Esteem Among Transgender and Gender*

Non-Conforming Adults (Austin, 2016) synliggör den inverkan social anknytning har för transpersoner i att stå emot och leva med utsattheten för transspecifik marginalisering; en bärande faktor för upplevelser av transglädje.

Varför transglädje?

När det kommer till forskning om de positiva aspekterna i att leva som transperson har tidigare studier i störst utsträckning fokuserat på könseufori. Könseufori betecknar den intensiva känslan av glädje, hemmahörighet och tillfredställelse som uppstår då en individs könsidentitet blir validerad (Wurm & Lundberg, 2023:75; Filis, 2022:12). Det kan alltså vem som helst uppleva (även om det främst används för att beskriva transupplevelser), medan transglädje riktar in sig på transpersoner som minoritet och innefattar de positiva upplevelser och glädjen som hänger samman med att omfamna sin könsidentitet. Det behöver således inte vara specifikt knutet till en könsbekräftande händelse. Transglädje omfattar därmed en bredare och samtidigt mer specifik betydelse än könseufori.

För att addera kunskap till en mycket knapp men berikande samling studier om transglädje lyfter denna uppsats en queerfenomenologisk ansats, för att bredda kunskapen kring vuxna transpersoners upplevelser och erfarenheter av transglädje. Till skillnad från tidigare forskning analyseras relationen mellan cisnormativitet och autonom glädje i att leva i enlighet med sin autentiska könsidentitet. Studien inriktar sig på vuxna transpersoner (såväl binära som ickebinära transpersoner) situerade i Sverige, med ett queer- och transfenomenologiskt fokus på deras förkroppsligade, subjektiva upplevelser av transglädje. På så vis bidrar denna empiriska studie till en etnologisk kunskap kring transpersoners positiva upplevelser av att vara trans i en värld där transvarandet anses vara ett misslyckande. Att misslyckas med att forma sig efter samhällets normer blir ett verktyg för själv-artikulation för en mer autonom form av glädje. Dock ämnar inte denna studie att ge en generaliserad förståelse av transpersoner.

Studiens relevans

Forskning om transglädje kan spela en viktig roll för att främja positiva narrativ om transvarandet, bidra till bättre mental hälsa och välbefinnande samt validera olika transerfarenheter. Att forska om transglädje är relevant av flera anledningar, dels för samhället i stort, eftersom transpersoner är en del av civilsamhället, och dels för

trans-communityt eftersom kunskapsspridning kan komma att förbättra människors levnadsvillkor.

Dogmatiska narrativ om transerfarenheter fokuserar ofta på de svårigheter och den diskriminering som transpersoner möter. Att forska om transglädje ger därför en möjlighet att presentera motberättelser som lyfter fram positiva aspekter från de olika erfarenheterna inom trans-communityt. Ett fokus på glädje humaniserar den generella bilden av transpersoner eftersom det betonar att deras liv är mångfacetterade och sträcker sig bortom de utmaningar de kan ställas inför.

Forskning om transglädje kan bidra till en mer nyanserad förståelse av trans-communityts mångfald genom att visa hur transvarandet inte är en enhetlig upplevelse – det kan manifesteras sig på oändligt många olika sätt. Det kan även komma att utmana den dominerande diskursen som ofta framställer transpersoner som offer eller som enbart definierade av deras kamp. På så vis kan forskning om transglädje medföra en bredare samhälllig förståelse och acceptans för transerfarenheter genom betoningen av transpersoners mänsklighet och komplexitet.

Metod

Insamlingsmetod och material

För att kunna studera transpersoners subjektiva livserfarenheter av transglädje har intervju använts som medel för materialinsamling. Genom djupintervjuer har forskningsdeltagarna kunnat dela med sig av sina personliga upplevelser från vardagslivet av att vara transperson och deras reflektioner, tankar och känslor kring det.

Studien undersöker sex vuxna transpersoners upplevelser av vad transglädje är för dem. Under djupintervjuer omkring 40-60 minuter med vardera deltagare ställdes frågor kring deras subjektiva upplevelser av och erfarenheter kring transglädje, hur det kommer till uttryck i deras vardag, och på vilka sätt de upplever att det är kopplat till deras identiteter. Intervjuerna var semi-strukturerade för att ge utrymme till ett mer organiskt och personligt samtal, samtidigt som det bibehölls en strukturerad konversation som utgick från på förhand utformade intervjufrågor.

De sex deltagarna som intervjuades för denna studie är i olika åldrar och bosatta i olika städer runt om i Sverige. Alla deltagare är pseudonymiserade, vilket betyder att de har fått ett alternativt namn för att behålla sin anonymitet. August, 43, är transmaskulin icke-binär med

pronomen han och den. Jonas, 40, är ickebinär med pronomenet hen. Curt, 29, är transkille med pronomenet han. Tim, 30, är ickebinär transkille med pronomenet hen. Gullan, 57, och Eva, 67, är båda transkvinnor med pronomenet hon.

Genomförande och reflexivitet

Deltagarna till studien nåddes via två olika Facebook-grupper för HBTQ+-personer där jag lade ut en forskningsannons om studiens syfte och hur forskningsdeltagare kunde kontakta mig vid intresse. Mejlkontakt initierades av intressenter och ytterligare information om studien, som deltagarna senare fick samtycka till, skickades ut. Sedan bestämdes fysisk träff, och digitala träffar via Zoom för de som befann sig utanför Stockholm. Intervjuerna transkriberades och jag började sortera materialet utifrån mönster som jag fann. Materialet organiserades därefter in i olika teman, där en del var de erfarenheter och upplevelser som liknade varandra och där den andra delen var enskilda individuella berättelser. Sedan startade analysarbetet där jag använde den valda teorin med teoretiska begrepp för att fördjupa förståelsen för materialet.

När jag startade processen av att skriva den här uppsatsen föreställde jag mig att studien enbart skulle lyfta de positiva aspekterna av transerfarenheter. Men jag kom snabbt att förstå att det inte gick att undersöka transglädje utan att också undersöka de negativa utmaningarna som transpersoner möter. Materialet visade mig att båda sidor behöver återspeglas för att bättre kunna förstå transglädje.

Intresset för transglädje kommer från min egen referensram som ickebinär transperson. Som transperson har jag själv erfårit liknande upplevelser som studiedeltagarna berättat om. Insider-perspektivet har gett mig en unik inverkan i studien då det influerar mitt sätt att tolka materialet. Insiderskapet har dels underlättat för deltagarna att känna trygghet i att dela med sig av livsberättelser i och med att jag personligen delar transerfarenheten med dem. Dels har det hjälpt mig att bättre förstå vilka intervjufrågor som varit lämpliga att ställa, och dels har det lett till en analys av materialet ur ett trans-perspektiv. Min tolkningsram är dock limiterad vilket leder till en del "blinda fläckar". Jag som vit transperson har en viss typ av tolkningsram och förförståelser, även utifrån min socioekonomiska position med mera. På grund av min egen identitet och studiedeltagarnas identiteter är inte alla typer av erfarenheter och intersektioner del av denna studie.

Teori

Studiens teoretiska utgångspunkt är en kombination av fenomenologi och queerteori, som tillsammans bildar queerfenomenologi. Teorin ackompanjeras av begreppen “the queer art of failure” och “trans failure”.

Queerfenomenologi

För att undersöka personliga, subjektiva livserfarenheter av transglädje tillämpas ett queerfenomenologiskt angreppssätt. Queerfenomenologi är en sammansvetsning av queerteori och fenomenologi som Sara Ahmed (2006) utvecklade under 2000-talet. Hon byggde vidare på och utökade koncepten i fenomenologin för att inkludera en mer queerteoretisk synvinkel på möjligheterna för olika kroppar att ta plats i olika rum. Att tillföra flera faktorer bortom tvåkönsnormen, vithetsnormen och heteronormen gjorde att fenomenologin nu kunde belysa hur även stigmatiserade och marginaliserade kroppar kan sträcka ut sig i spatiala rum. Ahmed utvecklade vad tidigare feministiska, raskritiska och queera forskare belyst i termer av huruvida sociala skillnader avgör hur kroppar bebor olika rum i relation till, och tillsammans med, andra kroppar (Högström, 2017:64-66). En queer fenomenologi erkänner att vi genom vårt varande och vår varseblivning inte bara är en subjektiv berättelse om världens beskaffenhet, utan att det är en upplevelse direkt formad av hur andra kroppar tillåts och ges möjlighet att sträcka ut sig och ta upp plats i rummet. Att queera fenomenologi skänker således ett ljus över hur kroppar blir orienterade utifrån sättet de blir könade, rasifierade och sexualiserade på genom deras sätt att ta upp plats.

Medvetandet är alltid riktat mot ett visst objekt, åt en viss riktning. Vi orienterar oss mot vad som är förutsägbart och bekvämt, mot det som vi känner hemmahörighet i (Ahmed, 2006:1-2; Högström, 2017:66-67). Agens (förmågan att agera avsiktligt och göra val som formar ens eget liv, identitet och erfarenheter) är därför inte en enhälligt individuell praktik eftersom det samspelar med objekten omkring oss. Men vad sker när våra möjligheter för att ta plats i ett rum begränsas? Hur vet vi vad vi ska, och kan, rikta oss mot? Vad känner vi oss hemma i? Att känna blir här en form av kunskap: epistemologin av kroppens beskaffenhet i världen; något som B Lee Aultman (2018) utvecklat i termer av transfenomenologi. I sin avhandling nämner hen att “[a] marginalized person’s sense of self-hood is constantly jarred, experienced in different temporalities than others in nondominated social positions” (Aultman, 2018:17) och att “[k]nowledge of sex/gender norms means practicing them, performing them, and improvising them in public and private spaces, surely. However, as a

means of managing feelings of belonging, recognition, and well-being, certain affective intelligences is required” (Aultman, 2018:23). Detta betyder att erfarenheten av att känna sitt eget varande i världen leder till en särskild form av kunskap. Själv-artikulation (självförverkligande genom uttryck och kommunikation) blir härigenom väsentligt för transpersoners möjligheter för upplevelser av transglädje.

Den andra sidan av orientering är desorientering. Desorientering kan ses som ett slags avvikande. Någoting går ur linje, till skillnad från att stå i linje med vad vi känner till. En desorienterad kropp är en malplacerad kropp. Känslor av att inte höra hemma eller att inte kunna begripliggöra sin omvärld försätter en i ett avvikande tillstånd. Desorientering omdirigerar oss till att riktas mot nya orienteringar där vi bättre kan begripliggöra oss själva genom världen omkring oss (Högström, 2017:67-68). “Vi förväntas ha genomlevt en barndom som pojke eller flicka, en pubertet som inträffar vid rätt ålder, en första kärlek där genus och begär ska sammanfalla på rätt sätt, hetrosexuell parbildning [...], barnafödande och familjebildning” (Ambjörnsson, 2016:71). Det är det här som Ahmed kallar för “the straight line”: den räta linjen, även kallad heterolinjen. På engelska får begreppet dubbel betydelse i och med att “straight” både betyder rät och heterosexuell. Heterolinjen kan ses som en stig vi gemensamt trampar upp. Ju fler som trampar upp stigen desto mer anses det vara orimligt att avvika från den (Ahmed, 2006:16).

De normkritiska aspekterna inom queerfenomenologin utgör ett viktigt underlag för att kunna analysera upplevelser av och uttryck för transglädje. Eftersom transerfarenheter och transkroppar direkt strider mot sociala, kulturella och institutionella normer kan teorin hjälpa till att lyfta transpersoners erfarenheter ur en samtida samhällelig kontext.

The Queer Art of Failure och Trans Failure

Jack Halberstam (2011) definierar den queera konsten att misslyckas. Han tar fasta på den konventionella förståelsen för ett lyckat liv och huruvida queerpersoner finner alternativ till den givna mallen, genom att vara just queer. Eftersom ett liv som queer ofta innebär ett kreativt sätt att förhålla sig till vardagens utmaningar blir detta perspektiv en kritik mot hetero- och cisnormen (Halberstam, 2011).

En vidareutveckling av Halberstams begrepp är Ace Lehnars (2022) egenmyntade begrepp trans failure (transmisslyckande) vilket betonar den transspecifika erfarenheten i den queera konsten att misslyckas. Lehner menar att transmisslyckande “incorporates new strategies such as deploying play as a means of self-articulating beyond the bounds of what is currently

available” (Lehner, 2022:96). Lekfullheten i transglädje kan således vara ett praktiskt verktyg för transpersoners själv-artikulation.

Halberstams och Lehnerts begrepp tillämpas genom att väga de positiva aspekterna av att leva som trans med samhällets negativa inverkan, och huruvida detta kultiverar en än mer autonom och frigörande glädje i att leva ett liv som sitt autentiska jag. Tillsammans med queerfenomenologi kan dessa queerteoretiska ramverk erbjuda ett alternativt perspektiv som utmanar status quo och essentialistiska föreställningar om transpersoner, samt omspanna komplexiteten i levda erfarenheter.

Transglädje

I samtliga berättelser från deltagarna finns det flera likheter i vad som upplevs som transglädje för dem. Samtidigt har de alla helt unika, personliga erfarenheter som inte går att likställa med någon annans historia. I det här kapitlet ska vi få se både likheterna och några av de individuella erfarenheter som varje deltagare har när det kommer till transglädje.

Att hitta hem

Hur är det att känna sig hemma i sig själv och i sin kropp? Det är en fråga som de allra flesta transpersoner undersöker under loppet av sitt liv. Flera av studiens deltagare berättade under intervjuerna om att det inte riktigt var att de kom ut som transperson, utan det var snarare att de *kom fram till* vem de faktiskt är och därefter berättade det för sin omgivning.

“Att hitta hem i sig själv” syftar till den process där en individ kommer till insikt om, accepterar och till sist omfamnar sin sanna könsidentitet. För många transpersoner innebär detta en inre resa av självutforskning för att förstå och identifiera sig själva i enlighet med det kön eller icke-kön de faktiskt är, snarare än det kön som de tilldelades vid födseln. Att komma till insikt om vem man är, eller att äntligen omfamna sin könsidentitet och leva därefter, ryms av så många olika faktorer att varje deltagare förtjänar var sin egen biografi om deras resa. I det här avsnittet plockas ett visst antal faktorer ut från deltagarnas berättelser som varit avgörande för dem i deras resa av att hitta hem.

Ett obehagligt skav

Flera av deltagarna berättar att de under sitt liv levt med en obehaglig känsla i och kring sin kropp, hur de presenterat sig och hur de tolkats av omvärlden. August, 43, berättar om hur han tidigare missförstod denna skavande känsla som en naturlig del av livet:

August: Jag levde ju som så kallad kvinna i typ 30 år, sedan jag började puberteten tills förra året. Så det är ju 30 år. Och det var ju en otroligt övertygande performance jag gav till hela världen och mig själv på något sätt. Jag vantrivdes enormt mycket i det. Men jag trodde det bara tillhörde, att det var en del av att vara kvinna, att det störde, att det var hemskt att leva överhuvudtaget.

För August var varandet i den kropp som inte stämde överens med den han är ett heltidsarbete av att upprätthålla givna normer. Att leva som kvinna blev således, som den

kallar det för, ett "performance". De normativa förväntningarna och könsförståelser som då fanns inom räckhåll för August blev det som formgav hans könsuttryck, även fast det skavde enormt. Dens kroppsliga horisont (de förståelser som kan nås enbart via kroppen [Ahmed, 2006:55]), hade ännu inte vidgats till att nå bortom de binära gränser som satts upp för honom.

Jonas, 40, upplevde också tidigare en skavande känsla, att det var något som saknades utan att hen riktigt visste vad.

Jonas: Alltså, jag levde ändå ett... Ja. Så här, fungerande vanligt liv, så. Men ibland var det typ som att... Någoting skavde ibland och att jag inte kände mig helt... Vad ska jag säga? Ja men kanske att jag kände mig typ... [...] Att det ändå var att det var någonting som saknades. Och att jag inte var helt bekväm på något sätt. Men den känslan kom och gick, lite så.

My: Men du förstod inte riktigt vad det var då? Eller var det liksom att du... Hur tänkte du kring de känslorna då?

Jonas: Mm. Nej, jag fattar ju inte alls egentligen, så. Utan det är först efteråt då jag insåg att jag var trans och ickebinär som jag kan koppla de tankarna och känslorna till: "Aha! Det var antagligen för att jag var ickebinär."

Innan både August och Jonas fick fatt i insikten om deras egentliga könsidentitet, så fanns det där ett obehag som inte riktigt gick att sätta fingret på vad det var. Det var först efter att de började förstå att de är trans som obehaget gick att lokalisera. Här går det att se hur identitet har en direkt inverkan på hur de båda begripliggör sina egna känslor och upplevelser, och till vilken utsträckning denna förståelse är möjlig beroende på den omgivning som de befinner sig i.

Hitta beskrivande ord

Flera av deltagarna beskriver att de tidigare hade starka upplevelser av bland annat könsdysfori, men att det var först när de stötte på transspecifika termer som det väcktes en nyfikenhet och igenkänning kring just transhet. Curt, 29, berättar.

Curt: Jag fick jättemycket [...] kroppsdysfori när puberteten kom och alltså, så. Jag har ju alltid vetat på det sättet. Men jag fick inte ord för det förens när jag var typ 24, så då blev det ändå en stor vändpunkt när jag liksom... [...] Jag uppfattade mig inte som queer innan på något sätt eller så. Jag hade väldigt väldigt få queera vänner. Så det var att jag typ fick veta vad transperson betydde när jag var 24, och då så bara så slog det mig direkt. Så ja, det var ju en väldigt, väldigt stor omställning.

Tim, 30, har liknande erfarenhet.

Tim: Jag fattade ju inte att jag var ickebinär för det fanns inte det ordet i mitt sammanhang.

Det var först när Tim hörde talas om en ickebinär person som hen började komma till insikt om sin egen transidentitet.

Tim: Men jag var ju så nyfiken på den här personen: “Vad är det här? Vem är det här? Ickebinär, hen, vad är det?” Åh gud, när jag började lära mig mer om det så började jag liksom ta mig till mig av det: “Kan man vara så? Kan man kalla sig för det?” Och sen så var det ju bara att jag landade mer och mer i det.

Representation och ord var viktiga pusselbitar för både Curt och Tim för att kunna sätta ord på, och därmed begripliggöra för de själva vad deras könsidentiteter är. Deras känslor och erfarenheter blev förståeliga och identifierbara för de själva först när specifika beskrivande termer var nåbara, och deras kroppsliga horisonter utvidgades.

Enligt August, 43, är det skillnad på att sätta ord på vem man är och att använda ord för att beskriva sig själv.

August: Jag är ingen man och jag vill inte vara någon man. Eller sådär cis. Och för mig är just själva konceptet om maskuliniteten väldigt viktig att förkroppsliga, att skapa, att leka med. Och det är en stor källa av glädje för mig. Och det är därför jag identifieras som transmaskulin.

August uttrycker en önskan om att befinna sig i “verb- och adjektivriket” snarare än att använda substantiv som transkille. Med hjälp av beskrivande termer som transmaskulin, feminin maskulinitet, mjuk och fjolla upplever han att han kan själv-artikulera sitt autentiska jag och på så sätt gå bortom binära ramar kring hur könsidentitet kan förstås.

När det inte längre är ett val

Rädslan för att diskrimineras, stigmatiseras och inte accepteras av vänner och familj höll Gullan, 57, och Eva, 67, från att leva som de själva under lång tid. Båda kom ut sent i livet och för de handlade det till sist om att antingen börja leva som sig själv, eller att inte leva alls.

Gullan: Ja, det handlar väl egentligen om överlevnad, självbevaringsdrift. Jag tänker att när man kommer till den här gränsen... Man vet ju att det är ett cisnormativt samhälle, man vet att människor kommer titta, man vet att människor kommer... Reagera och så vidare. Man vet att det kommer hända saker. Kanske att jag till och med kommer att få repressalier och så vidare. Det vet man ju, låt säga. Fast jag tror att... [...] Eller, jag i alla fall var i det läget att man är i en vågskål. Antingen är det den ena eller den andra som gäller. Det finns liksom bara två saker att välja på. Antingen överleva eller inte, så att säga.

My: Så att det blir inget... Det blir inget val där.

Gullan: Nej. Alltså liksom inget val. Och det var kanske lite därför jag kanske också säger så här, just det här: jag kom aldrig ut, utan jag började vara mig själv. Så får folk säga vad fan de vill, så att. Lite kaxig kanske man är. Men det var väl så för mig egentligen, så att. Jag tänkte: "Varför ska jag hålla på och berätta för folk hurdan jag är? Varför ska jag ursäkta mig? Det får de väl liksom bara finna sig i."

Genom Gullans beskrivning av överlevnad kan vi få syn på hur transpersoner ofta möter särskilda förväntningar och reaktioner från deras omgivning när de lever i enlighet med sin autentiska könsidentitet. I Gullans känslor av att befinna sig i en vågskål finns det en öppenhet för att bryta mot binära normer och istället omfamna det som inte passar in i förväntningarna, inom ramarna för den så kallade räta linjen.

Eva, 67, svarar på frågan om när i livet hon började förstå att hon är trans och vad det var som gjorde att hon tog steget att komma ut.

Eva: Ja, ska man gissa. Fem, sex år var jag väl, kanske. Första gången jag såg att det är något som är fel med mig.

My: Och när var det liksom, eller vad var det som gjorde att du tog steget?

Eva: Jag var aspackad och mådde dåligt [...] Så att jag var ju på väg ut på järnvägsspåret. [...] Men för jag har tagit det steg för steg, så då hamnade jag ju på psyk igen då. Och när [min fru] hämtade mig, då var jag också omklädd [till damkläder]. När hon hämtade mig så sa hon att, alltså någon dag efteråt då, så sa hon att: "Okej. Vi kör hela vägen."

My: Så hon har varit med och stöttat dig?

Eva: Efter det att hon godkände att vi skulle komma ut. Jag menar, det är ju inte bara jag, utan det är ju hela familjen som kommer ut, så att... Hon godkände att vi... Att jag fick börja processen med utredning och så. Sen pratade ju vi med våra barn då, och ja de sa väl ungefär att "Ja, hellre en pappa som lever som kvinna än en död pappa." Och det var ungefär alternativet då för jag... Jag kände att jag inte orkade med längre.

Redan när Eva var sex år började hon alltså bli medveten om att hennes livslinje började avvika från det förväntade. Försöket att hoppa framför tåget blev där och då vändpunkten till att ta steget att komma ut till familjen. Men som hon säger var det inte bara att själv komma ut, utan hela familjen fick ta steget att komma ut tillsammans med henne. Evas överlevnad blev en prioritet, och familjens acceptans blev en avgörande faktor i hur hennes livslinje formade sig.

Gullan berättar också om att hon ofta får höra från andra transpersoner runt samma ålder hur vanligt det är för personer i hennes generation att komma ut sent. Hon förklarar varför.

Gullan: Jag ser ju det här också, att väldigt många kommer ju ut någonstans 40-45 årsåldern. Och väldigt många gör ju samma grej egentligen. Man skaffar sig respektive det motsatta könet. Man skaffar sig barn. Man skaffar sig hus. Man skaffar sig bil. Man lever det här livet. Barnen blir stora till sist. Och så flyttar de ut och så vidare. Och så står man där då, och helt plötsligt så bryr man sig inte om vad människor tycker.

Från att ha styrts ett helt liv utifrån heterolinjen vände sig Gullan till sist bort från det konventionella, till att ledas av sin egen agens mot autentisk själv-artikulation. Desorientering blir ett frigörande moment eftersom det för både Eva och Gullan öppnat upp möjligheten till att forma sina egna liv på ett sätt som inte nödvändigtvis följer det konventionella livsmanuset.

Friheten i att vara sig själv

Även om det för de flesta av deltagarna varit en livslång process att förstå och acceptera vem de är som trans, så har det inte sällan kommit en vändpunkt där de till slut omfamnat sin transidentitet. När jag frågar Gullan, 57, om vad det bästa är med att vara trans så säger hon:

Gullan: Ja men det bästa är väl egentligen att slippa förbruka kopiösa mängder energi på att försöka vara någon annan. För det tar fantastiskt mycket energi. Och det är ju just det här att liksom orka sig igenom dagen. Det är ju det bästa egentligen, att kunna vara sig själv tänker jag. Jag känner ju att man har ju en helt annan energi nu än man hade förr. Bortsett från att man blivit äldre då va. Det är det. [...] Men det är också lite det att man har kommit fram till det här för sig själv att “nu vet jag vem jag är”, och det var en process som tog 50 år.

Eva, 67, har haft liknande erfarenheter av att hela livet ansträngt sig för att vara någon hon inte är. Hon beskriver hur det är att äntligen vara sig själv.

Eva: Jag hoppar ju inte omkring och ropar: “Halleluja!” Jag är ju bara nöjd och glad med mig själv. [...] Jag känner mig förnöjd och lite lycklig.

Som Eva beskriver det behöver transglädje inte nödvändigtvis innebära en stark euforisk känsla. Transglädje kan vara att bara känna sig nöjd och tillfreds med sin tillvaro. Denna minoritetsro “handlar om en grundläggande känsla av att bara få finnas till och vara sig själv, utan att behöva förhålla sig till andras agerande eller samhällets normer” (Wurm & Lundberg, 2023:76).

August, 43, berättar om dens frihetskänsla i att vara trans.

August: I första hand så kanske som du märker så ler jag för att för mig är trans friheten. För mig är det verkligen... Det är så märkligt, för att det är verkligen extremt känsloladdat ord för mig, på ett väldigt positivt sätt. Jag känner eufori när jag säger det, när jag tänker det. [...] För mig betyder det här ordet dels det att friheten att inte vara det som folk trodde jag var, det som jag var extremt hårt socialiserad in i. [...] Så för mig är trans just det där att, ja men du slipper. Du slipper det hela a priori givna som redan finns där för dig. Det är så här, att vara en själv. Jag känner mig lite som en alien. Och det känns väldigt skönt.

Att börja leva som sig själv kan alltså både handla om att slippa leva upp till omgivningens förväntningar av en, men att också bryta loss från de sätt som man blivit socialiserad in i eller uppväxt med. Att välja sig själv, för sig själv, är att känna sig fri.

För Jonas, 40, handlade det även för hen om att äntligen känna sig hel.

Jonas: Transglädje... Jag tror att jag kopplar lite till att vara glad i sig själv. [...] För mig så var det ju lite liksom att, när jag då förstod och hittade och kände liksom “aha, det här var den lilla pusselbiten” och allt föll på plats. Liksom lättnad och glädje över att typ vara hel. [...] Men typ glädje över att... Förstå och vara sig själv.

Den här frihetsgivande pusselbiten som Jonas berättar om beskriver Gullan, 57, genom att jämföra den med att vara cisperson.

Gullan: Jag tror inte en cisperson någon gång ens reagerar på att “fan vad gött att få vara mig själv en stund”, för de är liksom det hela tiden va. De har aldrig haft något annat. [...] Men sen samtidigt så missar de ju då den här otroliga liksom känslan när man då får möjlighet till plötsligt att vara sig själv.

Att hitta hem till sig själv trots förtryckande normer har för deltagarna medfört känslor av frihet, sinnesro och glädje som de inte fullt ut haft tillgång till innan de började omfamna sig själva som trans.

Transition

Processen av att hitta hem har flera dimensioner. En av dem är att transitionera, vilket innebär en typ av förändringsprocess för att kunna leva i linje med sin könsidentitet (Transformering, 2021). Transition kan komma till uttryck på flera olika sätt. Här ska vi ta en titt på hur det kan se ut vid social transition, juridisk transition och medicinsk transition.

Social transition innebär förändringar i hur en presenterar sig i sitt sociala liv och behöver inte nödvändigtvis involvera medicinska interventioner. Dels kan det bland annat handla om att välja sitt eller sina egna namn och pronomen. Dels nya former av könsuttryck genom kläder eller smink. Dels andra sociala roller eller dynamiker med vänner, familj och kollegor. Juridisk transition kan innebära uppdatering av dokumentation och identitetshandlingar med rätt namn och könsmarkering såsom personnummer (kräver genomförd könsidentitetsutredning), pass och körkort. Medicinsk transition innebär könsbekräftande vård i form av bland annat hormonbehandling med testosteron eller östrogen, överkroppskirurgi (mastektomi eller bröstförstoring), underlivsoperation eller fertilitetsbevarande behandling (Transformering, 2021; RFSL, 2023a).

För Tim, 30, har den medicinska transitionen hängt tätt samman med den sociala transitionen.

Tim: Ju mer bekväm jag är i kroppen desto mer vågar jag vara mer flamboyant, mer feminin, mer fjollig, mer... Alltså hur jag betar mig, pratar och sådär. Förut så var jag lite mera, asså inte att jag gjorde till mig, men liksom det var viktigare att bryta mot det kvinnliga kanske. [...] I början när jag tog testosteron, då betedde jag mig liksom mer maskulin.

My: Känner du att du har tillgång till mer transglädje efter den vården du har fått?

Tim: Absolut, absolut! Det bästa var ju att få bort de där jävla tutarna! [...] Och när folk kommenterar att jag har fint skägg [...] då är jag den gladaste lilla ickebinära pojken man kan tänka sig! Jag känner mig så vacker och fin i mitt skägg, alltså jag känner mig typ lite fjompig men det är okej. Jag känner, när folk säger att jag har fint skägg... I mitt huvud så hamnar jag på en blomsteräng.

Könsbekräftande vård ihop med själv-artikulation är centrala delar i att kunna känna sig hemma i sig själv. Könsuttryck i form av klädsel, kroppsspråk och könsroller har varit viktigt att kontrastera mot det kön som Tim socialt kodats som. Bland annat därför har den medicinska transitionen varit avgörande för att hen ska kunna vara bekväm i sig själv och känna sig mer hemma i såväl sin kropp som sitt könsuttryck.

Kroppen

Att känna sig hemma i sig själv handlar även om att känna sig hemma i sin kropp. Både förståelse och acceptans för vem man är, ihop med tillgång till könsbekräftande vård, kan bidra till transglädje.

Curt, 29, berättar om upplevelser av transglädje i sin kropp efter medicinsk transition. Han menar att det är svårt att prata om sin transglädje utan att jämföra det med hans könsdysfori eller den transfobi som han utsatts för.

Curt: Det är också svårt för att med den här transglädjen så känns det som att man måste kontrastera den mot typ könsdysfori eller mot någon typ av förtryck eller transfobi eller så. Men jag tänker på mycket transglädje över min kropp, saker som är skönt och härligt nu för att det har varit dåligt innan. Jag är väldigt mycket transgläddad över min röst till exempel, över mitt bröst och sådär. Och det är härligt bara för att det inte har varit härligt innan.

August, 43, berättar också om sin könsdysfori innan han transitionerade.

August: Innan jag förstod vem jag var, innan jag började min transition, så har det varit otroligt jobbigt. Jag tror att det var dubbelt jobbigt för att... Jag hatade min kropp. Alltså jag verkligen... Hatade den aktivt. Och på något omedvetet plan så visste jag att... Den inte är alls var den jag är. [...] Alltså jag var så här i... I motvillig drag hela livet. Det var verkligen att klä ut mig. Och med att klä ut mig menar jag också kroppen, kroppsdelarna.

Att vara i fel kropp upplevdes för August som att motvilligt vara i drag; att klä ut sig till någon han inte är. Men efter att den fick könsbekräftande vård så vände känslan av att klä ut sig i sitt eget skinn.

August: Det var underbart när jag kunde hitta glädjen. Det var verkligen precis min kropp, hur den rörde sig. När jag går ute på gatan... Att min gång är annorlunda. Att den rör sig av sig själv på ett annat sätt. Att jag inte tänker på hur jobbigt det är. Att det är bara så oerhört starkt att bara vara där. Och det också att det är inga män som... Glor på mig. Alltså jo, bögar gör det, men det är inga hetero-män som tittar på mig. Jag är helt osynlig. Och det är så ofantligt skönt.

August upplevde det som att de begärande blickarna från heterosexuella cismän kontinuerligt rematerialiserade honom till kvinna. Men efter hans medicinska transition förändrades dens kropp till att bli socialt kodad som cisman, och de åtrående blickarna började istället komma från homosexuella män vilket för honom validerade hans transidentitet. I och med att han blev, som han beskriver det, osynlig för heterosexuella män så gick kroppen från att ha varit en djupt smärtsam plats till att nu vara en källa till glädje.

Vikten av att kunna passera som cis är även något som varit centralt för Gullan, 57.

Gullan: Jag passerar ju absolut inte och jag vet ju inte om jag aldrig kommer att kunna komma dit. Men det blir inte lika viktigt längre för att nu känner jag ändå att det börjar hända saker. Jag kan se att det händer saker *på* min kropp, jag känner att det händer saker *i* min kropp och man får hjälp och så vidare. [...] Jag håller på med skäggborttagning och hårborttagning i ansiktet och det att man tittar på morgonen i spegeln och ser att: "Jag har ingen blå skugga!" [...] En sån sak liksom att titta i spegeln, det kan ju få en dag att börja bra.

Förmågan att kunna passera som ciskvinna är efter medicinska förändringar i och på kroppen inte längre lika viktigt för Gullan. Glädjen i att känna igen sig själv i spegeln har börjat att väga över.

Tim, 30, upplever också glädje när hen ser sig själv i spegeln nu efter sin hormonbehandling och mastektomi.

Tim: Om jag känner mig för att stå och beundra mig själv i spegeln, då är det ingen som kan kommentera på att jag är fjompig. [...] Det är liksom skönt att få vara hemma och få vara lite fjompig och få vara lite spännig och typ tycka att man har snygga muskler och sånt där. Jag är ju inte så jättebiffig men det är bara såhär att, det är testosteronet som hjälper, och hår på bröstet och allt sånt där. Och då kan jag känna mig riktigt snygg och liksom dansa i spegeln.

Samtidigt som det är viktigt att ens kropp och könsuttryck stämmer överens med hur man socialt kodas så är relationen till ens egen kropp avgörande för att kunna känna sig glad och tillfreds i sig själv.

Support

Stöd från familj, vänner, partners och kollegor har varit, och är, en avgörande faktor för deltagarnas välbefinnande och mentala hälsa. Att ha ett stöttande nätverk har haft en livsviktig inverkan, inte enbart för resan av att komma ut men också i att leva ett liv som trans. Då transpersoner ofta möts av många andra systematiska motgångar kan allierade vara till stöd i olika former. Det kan till exempel handla om att validera någons könsidentitet genom att säga rätt namn och pronomen, minska risken för utanförskap eller ensamhet och vara känslomässigt stärkande i emotionellt krävande sammanhang.

Majoriteten av deltagarna har idag en god relation med sin familj, men så har det inte alltid varit. Vägen till att bli accepterad av sin familj för den man är har inte kommit lika lätt för alla. Jonas, 40, sa upp kontakten under flera års tid bland annat för att hans föräldrar under den perioden inte accepterade att hen är bisexuell och ickebinär. För Curt, 29, har det varit utmanande med såväl familjerelationer som vänskapsrelationer i och med att han växte upp i ett konservativt kyrkligt sammanhang där transhet i princip var förbjudet. Under hans process av att komma ut fick många av dessa relationer skalas av. Även Eva, 67, har stora religiösa trauman.

Eva: Jag är uppväxt i en frikyrkoförsamling. Och där sa jag ju aldrig någonting alls. Men jag kände ju att jag var en syndare hela tiden. För det var ju det budskapet att det var synd att vara homosexuell, eller ännu värre, transsexuell. Det fanns liksom grader i helvetet och... Transsexuell var liksom... Ja, det... Det låg bortanför gradsystemet.

På grund av att hennes uppväxtmiljö talade om för henne att transhet är den värsta synden väntade Eva länge med att komma ut. Men det berodde också på att hon själv internaliserat den värderingen så länge. Att få sin transidentitet förkastad resulterade i många år av skam. När hon till sist kom ut blev det en omprövning av hennes relationer, som till sist landade i ett positivt stöd.

När Gullan, 57, tog steget att komma ut till sin familj fick hon en oväntat positiv reaktion från dem.

Gullan: De har ju sagt någon gång att "samma innehåll och ny förpackning" ungefär. [...] 2017 så bestämde jag mig för att jag måste berätta [för min son]. Han måste få veta det här utav mig. Och där har man ju en sån där händelse: "Hur ska det här gå? Jag kanske aldrig mer ser honom någon gång." Det är ju ganska vanligt. Hans reaktion var: "Ja men kul att du har hittat dig själv!"

Gullan förberedde sig på det värsta möjliga: att aldrig få se sitt barn igen. Men hon fick snart känna glädjen av att inte bara bli accepterad av sin familj för den hon är, utan också att de efter hon kom ut aktivt börjat engagera för att stärka transpersoners rättigheter och bredda samhällelig förståelse och respekt för trans-communityt.

August, 43, fick även han ett fint bemötande av sina föräldrar när han berättade för dem.

August: Min mamma sa såhär... Vi hade haft ganska dålig kontakt men när jag kom ut så skrev hon: "Men gud äntligen! Jag har alltid känt att mitt barn varit olyckligt och nu äntligen förstår jag varför!" Så det var så jättefint.

Som vi fått se är relationer något som deltagarna orienterar sig kring. När relationerna ställs på spel eller förändras så förändras även deltagarnas egna positioner och det krävs en slags reorientering. För vissa transpersoner blir utmanande familjerelationer anledning till att utveckla nya supportnätverk. Några kallar dessa relationer för sin valda familj, och ofta befinner sig dessa personer inom trans-communityt själva, men inte alltid. Exempelvis så har Tim, 30, ett par vänner utanför trans-communityt som står hen väldigt nära och som hen

vänder sig till med både det stora och lilla i livet. Dock har trans-communityt spelat en viktig roll för både Tim och flera av de andra deltagarna.

Community

En kollektiv form av gemenskap där det delas gemensamma upplevelser och erfarenheter kan komma att spela en avgörande roll för transpersoner. Trans-communityt kan vara en källa till stöd, vila och en stärkande känsla av gemensam kamp. För flera av deltagarna är trans-communityt tillsammans med frihetskänslan av att vara sig själv något av det bästa med att vara trans. Det är ett rum där, som flera beskriver det som, man bara kan vara.

Tim: Transglädje för mig är ju också den här gemenskapen som vi har i vårt community. Att få träffa andra som är likadana. Som liksom... Man förstår varandra. Och att...

My: Att man inte behöver förklara sig själv.

Tim: Nej, man behöver inte förklara sig själv! Man säger bara: "Jag heter så här, mitt namn är det här, jag är så här." Och alla bara: "Okej!"

Självklar och okomplicerad acceptans är för många inom trans-communityt något som inte upplevs i något annat sammanhang. För flera av deltagarna är trans-communityt det enda sammanhanget där det går att fullkomligen vara sig själv.

August: Jag söker mig till transpersoner och ickebinära. Det är bara med queera människor som jag verkligen kan känna mig sedd, där jag känner att jag inte... Det handlar inte om hur jag är sedd, jag känner bara att jag finns där.

Trans-communityt blir ett rum där deltagarna inte "sticker ut" som de ofta gör i övriga sammanhang och där de slipper vara hyper-medvetna om sig själva som en kontrast mot cisnormen.

Precis som många andra kände sig Curt, 29, väldigt ensam i början av sin komma ut-resa. Han började därför med att söka sig till andra transpersoner via digitala forum.

Curt: Och då såg jag ju andra som hade samma bekymmer. Och folk skrev alltid så: "Snart kommer det bli bättre. Snart kommer du ha jättemycket transvänner, och då kommer allt bli bra." Typ såhär. Och att jag var väldigt, så, anti i början och jag bara: "Jag vill inte ha andra vänner. Jag vill ha *mina* vänner! Jag vill bara att de ska förstå!" Typ. [...] Det är jättevärdefullt att ha kvar vänner från förr som hängde med såklart. Men det betyder jättemycket att ha transvänner. Jag förstår inte hur jag hade klarat mig utan det.

Kontakten med andra transpersoner har varit livsavgörande i Curts reorientering mot att hitta hem i sig själv eftersom många av hans relationer upphörde, i brist på acceptans, när han kom ut. Han fortsätter med att beskriva vad som gör trans-communityt så speciellt för honom.

Curt: Det är väl också den här avslappningen då. Att känna sig hemma och att känna sig i majoritet och att inte vara orolig över vad folk ska säga eller vad folk tänker. [...] Det är väldigt få som medvetet förtrycker mig för att jag är transperson eller så. Men det är ändå den ständiga osäkerheten, alltså folk förstår inte riktigt. [...] Så att vara i ett sådant rum med andra transperson gör ju att den osäkerheten också försvinner. Och därför blir det också härligt att vara där.

Trans-communityt är för Curt ett rum där det går att släppa på garden, där han inte behöver vara förberedd på eventuell transfobi och där det går att slappna av.

För flera var kontakt med andra i trans-communityt avgörande i resan att hitta hem i sig själv. Gullan, 57, berättar om hur viktigt det var för henne att träffa andra transpersoner i början av sin process av att komma ut.

Gullan: De första åren så var det liksom ovärderligt. Det var liksom livsuppehållande va. Man fick en liten stund, eller kanske bara en helg då, att vara sig själv. Det blev liksom lite säkerhetsventilen så att säga va. [...] Men idag så, om jag ska vara helt ärlig, idag behöver jag inte gå på såna här saker. [...] Det gör jag bara för det är roligt. Så att träffa alla mina gamla vänner... Många umgås och träffas och vi har vart ute och haft trevligt. Det är alltid kul att åka hemifrån. Det blir som en liten kamratförening.

För Gullan har det i relation till trans-communityt skett en reorientering av behov, i takt med att hon blivit mer hemmastadd i sig själv. Men det sagt, betonar hon även vikten av att finna sitt trans-community.

Gullan: Jag brukar säga det, till någon som är på väg ut eller inte kommit ut, att se till att träffa andra!

Sammanfattning

I det här kapitlet har vi fått följa Tim, Gullan, August, Eva, Curt och Jonas i deras resa av att hitta hem till sig själva. Erfarenheter av att leva som trans är ingen enhetlig upplevelse bland transpersoner, men det kan i många aspekter ha sina likheter. Varje transperson är sin egna unika, komplexa individ. Samtidigt som det finns många likheter har varje individ sin egen historia, resa och upplevelse av att vara trans. Frigörelsen från restriktiva normer gör transglädje till något alldeles särskilt, och att omfamna sin autentiska könsidentitet trots marginaliserande strukturer blir en stark upplevelse av att äntligen få känna sig hemma. Som Jeffrey Marsh, en ickebinär livscoach och författare, säger det: “Part of the metaphor of being trans is we find joy, even if it break the rules. [...] We find joy, despite rules that tell us not to have joy” (Marsh, 2024).

När transglädjen utmanas

Transglädje förekommer inte i ett vakuum, utan det som gör transglädje så extraordinärt är kanske just att det sker i relation till ett systematiskt förtryck. I följande kapitel ska vi se vad dessa utmaningar kan innebära.

Att förhålla sig till normer: en paradox?

Som vi fått se i tidigare kapitel förhåller sig transpersoner ständigt till samhällliga normer. Å ena sidan avviker transpersoner genom sin blotta existens från den rätta linjen, eftersom de inte uppfyller hegemoniska ideal enligt könsnormer och cisnormen. Å andra sidan använder sig transpersoner av, och anpassar sig efter, dessa normer för att artikulera sin könsidentitet på olika sätt.

Sofi Gerber (2011) skriver om identifikation istället för identitet för att markera att identitet är en process snarare än något statiskt eller förutbestämt. Gerber menar att “[i]dentifikationsprocesser innehåller både kontinuitet och diskontinuitet eftersom en identifikation alltid sker utifrån tidigare identifikationer, samtidigt som varje identifikation innebär att tidigare positioner förändras genom att befastas eller ifrågasätts” (Gerber, 2011:14-15). Varje identifikation är således förankrad i tidigare erfarenheter samtidigt som de har potentialen att omvärdera och förändra dessa erfarenheter. Det betyder att varje individ bär med sig sina tidigare positioner och förstår sig själv utifrån majoritetssamhällets ramor och dess rådande normer. Identifikationer är händelser som sker i relation till varandra. I kontext av transpersoner innebär detta att det pågår en växelverkande identifikationsprocess mellan de givna samhällliga ramorna, och deras egna förståelser och tolkningar av dessa normer i hur deras könsidentitet kan artikuleras.

Paradoxen som sker är det faktum att transpersoner hamnar i en situation av inneboende motsättningar. Å ena sidan kan deras avvikelser från befintliga könsnormer göra dem marginaliserade, och å andra sidan använder sig transpersoner från dessa normer för att artikulera sin identitet. Transpersoners förmåga till själv-artikulation visar hur identitet i sig inte är en linjär process eftersom det onekligen formas i relation till normativa system.

Minoritetsstress

Som materialet avslöjar är det inte alltid en dans på rosor att leva som transperson i dagens Sverige. Deltagarna berättar alla om transglädje i relation till den minoritetsstress de fått och får erfara. Minoritetsstress är, i denna kontext, de stressorer och påfrestningar transpersoner kan uppleva på grund av att de är trans (Wurm & Lundberg, 2023:65; Filis, 2022:5). Nedan får vi se vilka uttrycksformer detta kan ta.

Patologiserande narrativ och socialt stigma

Samhälleliga narrativ patologiserar transpersoner på olika sätt, bland annat genom det offentliga vårdssystemet. För att få rätt till könsbekräftande vård på grund av könsdysfori krävs det ett fastställande av en av följande psykiatriska diagnoser. “Transsexualism”, “andra specificerade könsidentitetsstörningar” eller “könsidentitetsstörning ospecificerad”. Att tala om transpersoner och transhet i psykologiska termer av “störningar”, men även att reduceras till stereotypa avbildningar utifrån dessa termer, bidrar till att befästa den generella bilden av transvarandet som en psykologisk störning (RFSL, 2023b).

Både Eva, 67, och Gullan, 57, berättar om hur det var mycket svårt att komma ut som trans när de var yngre på grund av stigmat kring transvestiter, som det kallades för då. Båda två hade ett hemligt klädförråd som ingen annan än de själva visste om. De använde det för att, som de beskriver det, lätta på trycket och i hemlighet klä upp sig i de kläder som de egentligen kände sig hemma i. Gullan berättar om varför ingen annan än hon kände till hennes hemliga klädförråd.

Gullan: Det var bara jag. För innan [...] så hade man ju den där bilden av sig själv att, “det är något fel på mig och får någon se någonting så kommer jag säkert bli inspärrad på mentalsjukhus med tvångströja”, och så vidare. Det var ju liksom den bilden man hade då.

Bland annat var homosexualitet stämplat som sjukdom fram till slutet av 1970-talet (Motion 1991/92:So272), vilket bidragit till stigmatiseringen av queer- och transpersoner. Samhällets stigmatiserande attityder har både skrämt och hindrat Eva och Gullan från att låta deras sanna identitet komma till uttryck. Trans-identitet är således inte en enkel anpassning till existerande normer utan istället en dynamisk process som involverar subversion mot cisnormativitet.

Mikroaggressioner, våld och trakasserier

Mikroaggressioner är subtila, vardagliga handlingar mot individer i en minoritetsgrupp som kan vara nedlåtande eller på andra sätt förminskande. De är ofta svåra att identifiera eller att direkt adressera och går därför lätt obemärkt förbi av andra än den som utsätts. För transpersoner kan det till exempel handla om användning av fel pronomen eller namn, ifrågasättande av någons könsidentitet, integritetskränkande frågor om kropp och könsbekräftande vård, exotifiering samt skämt och humoristiska jargonger på bekostnad av transpersoner (Wurm & Lundberg, 2023:70-71). Transpersoner är även den grupp som utsätts för högst andel diskriminering, våld, hot och annan kränkande behandling, på grund av deras transidentitet (SOU 2017:92). Det höga statistiska antalet i psykisk ohälsa samt dödlighet i suicid bland transpersoner har bland annat sin förklaring i detta förtryck (Folkhälsomyndigheten, 2015).

För vissa av deltagarna tog det lång tid från insikten om att de är trans till att de kom ut. Till stor del har det att göra med rädslan för att utsättas för mikroaggressioner, våld och trakasserier. Men även efter att ha kommit ut känner vissa att de ibland behöver dämpa sitt queera uttryck för att minska risken för att utsättas. Alla deltagare beskriver samtidigt att oavsett vad så möter de exkluderande och kränkande behandlingar, både från individer och samhället i stort på grund av att de är trans.

Bristande hälso- och sjukvård

Det höga statistiska antalet av psykisk ohälsa och suicidalitet bland transpersoner har även att göra med brister i vårdsystemet. Flera av deltagarna berättar om de långa vårdköerna och hur väntan på vård till slut blivit så olidlig att de vänt sig till privata vårdmottagningar. Men det är långt ifrån alla som har de ekonomiska förutsättningarna för att betala för sin egen vård. Exempelvis köpte August, 43, testosteron av en vän i USA före det att han fick tillgång till hormonbehandling via det svenska vårdsystemet. Curt, 29, får just nu sin hormonbehandling via privat vård i väntan på den statliga vården.

Den långa väntan till och inom den könsbekräftande vården är enorm påfrestning för många transpersoners hälsa idag (Summanen & Wurm, 2023:47). Tim, 30, som är engagerad i en organisation som jobbar för att förbättra vårdsystemet för transpersoner, berättar hur det i dagsläget kan ta upp till fyra år enbart för att få ett första möte på en mottagning. Långa väntetider till, och andra bristande faktorer inom, den könsbekräftande vården leder inte

sällan till förvärrad psykisk ohälsa och även till dödlighet i suicid (Folkhälsomyndigheten, 2015; SOU 2017:92).

Ekonomisk osäkerhet

Att inte accepteras eller att diskrimineras av arbetsgivare och kollegor är vanligt bland transpersoner och kan utöver att vara en stressfaktor resultera i försämrad ekonomisk situation. Eva, 67, berättar om hur hon tidigare blivit uppsagd från arbetsplatser på grund av transfobi från arbetsledningen. Andra berättar om hur de känt sig otrygga på arbetsplatsen på grund av mikroaggressioner och exkluderande arbetsrutiner. Till exempel kontaktade Gullan, 57, sin arbetsplats före hennes arbetsansökan för att försäkra sig om att de är inkluderande för transpersoner.

Risken att utsättas för diskriminering, trakasserier eller mikroaggressioner i arbetslivet kan av anledning härtill medföra ekonomisk osäkerhet. Detta understryker vikten av aktivt ställningstagande från arbetsplatser att förbättra arbetsmiljön för transpersoner, ihop med att arbeta för ett mer inkluderande samhälle i stort eftersom politiserandet av transpersoner även kan få negativa ekonomiska konsekvenser för dem.

Att vara en politisk fråga

Deltagarna beskriver att en stor del av transglädjen är att bara vara – att få finnas till precis som man är. Det blir en slags omdefiniering av det stigmatiserande och marginaliserande narrativet kring transpersoner. Samtidigt som det är en lycka i sig att befinna sig i en transkropp, innebär det även att bli politiserad. Transpersoner blir ofta föremål för politiska diskussioner och beslut. Det kan vi se i binära könsuppdelningar i samhällets infrastruktur, bemötanden i sociala rum, samt tillgången till könsbekräftande vård.

Flera av deltagarna engagerar sig politiskt för att förbättra transpersoners levnadsvillkor och rättigheter. Aktivism är ett verktyg mot en positiv förändring av både deras egen och deras communitys tillvaro. Historiskt sett har aktivism av personer inom queer- och trans-communityt varit avgörande i skapandet av bättre levnadsvillkor för de själva (Jessen, 2017:126-127).

My: Hur hänger det ihop att kämpa för politiska rättigheter men samtidigt att också bara få existera som man är?

Tim: Det hänger ihop därför att om inte vi kämpar för det så kommer inte vi få existera som vi är. Det finns inte de förutsättningarna idag.

Här sker det ett samspel mellan att orientera sig mot en framtid där transpersoner accepteras, och att desorientera sig från samtidens normativa samhällsstrukturer genom att bara vara. Därmed blir det två sidor av samma mynt, där kampen för bättre levnadsvillkor och den enkla existensen som transperson förenas.

Vikten av community och separatistiska rum

Eftersom transpersoner upplever exkludering, stigmatisering och politisering av deras kroppar blir det med hänsyn härtill viktigt med separatistiska rum. Dessa frizoner bidrar till bättre livskvalitet eftersom det är en trygg plats att kunna vara sig själv, där man kan slappna av och inte behöva vara rädd för att mötas av någon form av motstånd på grund av sin transidentitet. Forskning visar att tillgång till trans-community "främjar psykisk hälsa, minskar ångest och suicidtankar samt gör det lättare att känna stolthet över den man är" (Summanen, 2023:84). Transpersoners kroppsliga erfarenheter blir ofta politiskt laddade och påverkar således möjligheterna för att kunna sträcka ut sig och ta upp plats i det spatiala rummet.

Curt: Det kanske också är just det, med varför det känns så tryggt att vara i ett transrum. För att det också är den enda gången man inte är en politisk fråga, eller ett politiskt statement, och att i alla andra sammanhang så blir det politiskt.

Som Curt, 29, beskriver det är transrummet den enda platsen där det är fullt möjligt för honom att uttrycka hela sig själv. Det blir en frizon för att bryta normativa gränser utan att bli ifrågasatt. En orienterande handling som att ta upp plats i transrum blir en alternativ form av rumspraxis där det som transperson går att känna sig hemma och befriad från konventionella normer och förväntningar.

Sammanfattning

Att belysa och adressera minoritetsstress är en viktig del i att bättre kunna förstå möjligheterna för, och drivkraften mot glädje och välbefinnande som transpersoner har. Det handlar inte bara om individuell anpassning utan också om att försöka minska strukturellt förtryck och att främja ett mer inkluderande och rättvist samhälle.

Ett ständigt växelspel mellan avvikande från, och själv-artikulerande utifrån hegemoniska normer situerar transpersoner i ett oundvikligt tillstånd av inneboende motsättningar. Det paradoxala varandet i att leva som trans innebär att ständigt förhålla sig till binära normer och en ökad medvetenhet kring ens egen positionering inför dessa normsystem.

Politiserandet av transpersoners kroppar och varande gör det extra viktigt med separatistiska frizoner för trygghet, avslappning och gemenskap. Trans-communityt blir en plats för känslor av hemmahörighet och befrielse från den politiserande blicken. Att belysa relationen mellan normernas restriktiva ramar och autonom glädje genom själv-artikulation hjälper oss att förstå den komplexa och unika resan som varje transperson har.

Misslyckas = lycka: summering och diskussion

I tidigare kapitel har vi fått se relationen mellan dominerande normsystem och transpersoners möjligheter för autonom glädje. Själv-artikulation blir för transpersoner ett sätt att uppfylla något annat än cisnormativitet, något autentiskt. I det här kapitlet sammanförs innehållet från kapitlena *Transglädje* och *När transglädjen utmanas* genom en analytisk diskussion utifrån begreppen transglädje som motstånd och den queera konsten att misslyckas.

Transglädje som motstånd

Citatet “Joy Is an Act of Resistance” (Derricotte, 2008) är titeln på en dikt av Toi Derricotte, en queer afroamerikansk poet född 1941. Citatet hänvisar till det aktiva motståndet svarta kvinnor praktiserar mot förtryck vilket har blivit en viktig grundpelare inom svart feminism för vad som på engelska kallas för “racial justice” (Williams, 2006). Glädje som motstånd handlar om att aktivt uttrycka sin egen agens, att återta sin identitet och att kultivera positiva känslomässiga upplevelser trots förtryckande samhällssystem och dess olika marginaliseringsprocesser. Utifrån denna förståelse betecknar motstånd i denna studie de sätt som transpersoner bryter mot förtryckande normer, förväntningar och strukturer. Genom praktiken av glädje som motstånd kan vi förstå de utmaningar som transpersoner kan möta i ett samhälle som är utformat utifrån en cisnormativ förståelseram, där upplevelser av och uttryck för transspecifik glädje kontinuerligt motarbetas genom diskriminering eller allmänt ovälkomnande. Förmågan att anpassa sig efter kontinuerligt förtryck, och att trots detta kunna fortsätta leva sitt liv och känna glädje, blir således en form av motståndskraft.

Som transperson är man ofta hypersynlig och måltavla för andra människors projektioner, missförståelser och dömanden. Eftersom att utmanas i sin transglädje är en del av den normala vardagen utvecklas en form av resiliens.

Gullan: Min respektive ser ju ibland att folk tittar och säger, “nu tittar de på dig”. Jag brukar väl säga lite så här, “låt dem titta”.

Genom att inte anpassa sig efter förväntningar och ändå finna glädje bryter man med normativa idéer om vad som anses vara framgångsrikt eller acceptabelt. Glädjen, eller lyckan, av att existera som den man är trumfar samhällets förväntningar av att uppnå särskilda könsnormer och cisnormen. Motstånd ska inte missförstås som en slags protest mot dessa

normer utan det blir helt enkelt en motkraft – en brytpunkt – mot dessa för givet tagna ramar om hur man som människa bör föra sig i världen.

En brytning mot det dominerande ramverket innebär att upptäcka och skapa något eget. Inom heterolinjen finns det en mall för hur man “ska” leva, men som transperson skapar man en egen karta för att hitta hem. Transglädje blir en särpräglad praktik och upplevelse eftersom samhällets normsystem tvingar transpersoner mot dess ofrånkomliga avvikelser för att kunna leva i enlighet med sin sanna könsidentitet.

Konsten att misslyckas

“[T]rans folks reject dominant oppressive frameworks because of a commitment to finding joy. That is, trans failure enables the rejection of oppressive frameworks in order to playfully model ourselves in our own vision and to self-articulate outside the bounds of current existence. Doing so produces joy, not only for the person deploying trans failure but also for witnesses who recognize the liberatory potential of shedding that which has been put on us and does not fit.” (Lehner, 2022:110)

Att misslyckas med att uppnå samhälleliga förväntningar av begränsande ramverk för könsuttryck kan i sig vara något frigörande. Transmisslyckande avslår idén om att framgång är knutet till upprätthållandet av rådande maktdynamik och samhällsstrukturer. Halberstam (2011:4) menar att könsmisslyckande ofta innebär att man befriar sig från pressen att mäta sig med binära ideal och att inte lyckas med cisnormativitet kan medföra oväntad lycka. Enligt Lehner (2022) producerar detta misslyckande att uppnå cisnormativitet, en särskild form av glädje: transglädje.

Som vi fått se innebär ett liv som trans ett liv av att ständigt förhålla sig till dominerande binära könsnormer. Man skulle kunna hävda att alla människor behöver förhålla sig till dessa normer, men för transpersoner handlar det just om att inte nå upp till samhällets på förhand givna föreställningar om hur ens könsidentitet bör komma till uttryck. Att avvika från dessa binära ramar innebär på så vis att misslyckas med att stå i linje med dem, och det är detta som gör det möjligt att hitta hem i sig själv. Att misslyckas är att lyckas.

Avslutning: att hylla transglädje

Att hylla transglädje innebär att erkänna mångfalden av upplevelser som finns inom trans-communityt. Men det innebär också att uppmärksamma sätten på vilka hemmahörigheten kontinuerligt utmanas. Dominerande normstrukturer gör att transvarandet ständigt ifrågassätts. Att omfamna sin transidentitet är således inte bara en personlig process utan även en form av motstånd mot de ramverk som begränsar förståelsen av mänsklig komplexitet. Misslyckandet att uppnå limiterade måttstockar för självuttryck leder transpersoner mot att skapa en egen karta, där autonomi och autenticitet leder vägen. Oavsett vad, så finns där alltid ett inre kompass som guidar oss till att hitta hem. Hem till transglädjen.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur och tryckta källor

- Ahmed, S. (2006). *Queer phenomenology*. Durham & London: Duke University Press.
- Ambjörnsson, F. (2006). *Vad är queer?*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Aultman, B. L. (2018). *Feeling as Knowing: Trans Phenomenology and Epistemic Justice*. New York: CUNY Academic Works.
- Austin, A. (2016). The Impact of Social Connectedness and Internalized Transphobic Stigma on Self-Esteem Among Transgender and Gender Non-Conforming Adults. *Journal of Homosexuality*, 64(6), s. 825-841.
- Beischel, W. J., Gauvin, S. E. M. & van Anders, S. M. (2021). "A little shiny gender breakthrough": Community understandings of gender euphoria. *International journal of transgender health*, 23(3), s. 274–294.
- Bradford, N. J., Rider, G. N. & Spencer, K. G. (2019). Hair removal and psychological well-being in transfeminine adults: associations with gender dysphoria and gender euphoria. *Journal of Dermatological Treatment*, 32(6), s. 635-642.
- Bratt, A. S., Hjelm, A. P., Wurm, M., Huntley, R., Hirakawa, Y., Muraya, T. (2023). A Systematic Review of Qualitative Research Literature and a Thematic Synthesis of Older LGBTQ People's Experiences of Quality of Life, Minority Joy, Resilience, Minority Stress, Discrimination, and Stigmatization in Japan and Sweden. *International journal of environmental research and public health*, 20(13), 6281.
- Derricotte, T. (2008). Joy is an act of resistance, and: Special ears, and: Another poem of a small grieving for my fish Telly, and: On the reasons I loved Telly the fish. *Prairie Schooner*, 82(3), s. 22-27.
- Filis, P. (2022). "Att leva öppet som trans har gett mig tillbaka mitt liv...och vilket liv det är!": En studie av minoritetsglädje och positiva erfarenheter hos transkvinnor och transmän. Lic.-avh. Linköpings universitet.
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-185666>
- Folkhälsomyndigheten. (2015). *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner – En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/c5ebbb0ce9aa4068aec8a5eb5e02bafc/halsan-halsans-bestamningsfaktorer-transpersoner.pdf>

- Gerber, S. (2011). *Öst är Väst men Väst är bäst: Östtysk identitetsformering i det förenade Tyskland*. Diss. Stockholms universitet.
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-54395>
- Halberstam, J. (2011). *The queer art of failure*. Durham & London: Duke University Press.
- Hector, E. (2020). *Könseufori: Upplevelser och erfarenheter av välmående hos unga transpersoner och unga med transerfarenhet*. Stockholms universitet.
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-184164>
- Holloway B. T. (2023). Highlighting Trans Joy: A Call to Practitioners, Researchers, and Educators. *Health promotion practice*, 24(4), s. 612–614.
- Högström, K. (2017). Fenomenologi. I: Gunnarsson Payne, J. & Öhlander, M. (red.). *Tillämpad kulturteori*. Lund: Studentlitteratur, s. 55-73.
- Jessen, R. S. (2017). Queer. I: Lundberg, T., Malmquist, A. & Wurm, M. (red.). *HBTQ+ Psykologiska perspektiv och bemötande*. Stockholm: Natur & Kultur, s. 125-135.
- Jones, T. (2023). *Euphorias in Gender, Sex and Sexuality Variations*. Cham: Palgrave Macmillian.
- Lehner, A. (2022). Trans Failure: Transformative Joy in Consumer Culture. *Cultural Politics*, 18(1), s. 95-115.
- Marsh, J. (@thejeffreymarsh) (2024). *trans joy is persistent*. [Instagraminlägg], 1 januari.
<https://www.instagram.com/p/C1kzhV8rzKZ/> [hämtad 2024-01-02].
- Motion 1991/92:So272. *Åtgärder mot diskriminering av homosexuella*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/atgarder-mot-diskriminering-av-homosexuella_gf02so272/
- RFSL. (2023a). *Detaljerad information om könsbekräftande vård*.
<https://www.rfsl.se/verksamhet/trans/transvaard/> [hämtad 2023-12-30].
- RFSL. (2023b). *FAQ om könsdysfori som diagnos*.
<https://www.rfsl.se/hbtqi-fakta/faq-koensdysfori-som-diagnos/> [hämtad 2023-12-21].
- Shuster, S. M. & Westbrook, L. (2022). Reducing the Joy Deficit in Sociology: A Study of Transgender Joy. *Social Problems*, spac034.
- SOU 2017:92. *Transpersoner i Sverige: Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/3e2e892900fc4034a9d822413fdaefe7/transpersoner-i-sverige---forslag-for-starkt-stallning-och-battre-levnadsvillkor/>

- Summanen, E. (2023). Transcommunity: styrka, gemenskap och ansvar. I: Summanen, E. & Wurm, M. (red.). *Trans: Fakta, forskning och erfarenheter*. Stockholm: Natur & Kultur, s. 81-96.
- Transformering. (2021). *Omtransition & detransition*.
<https://transformering.se/vard-halsa/omtransition> [hämtad 2024-01-05].
- Williams, N. L. J. (2006). *Black poetic feminism: The imagination of Toi Derricotte*. Temple University: ProQuest Dissertations Publishing.
- Wurm, M. (2017). Trans. I: Lundberg, T., Malmquist, A. & Wurm, M. (red.). *HBTQ+ Psykologiska perspektiv och bemötande*. Stockholm: Natur & Kultur, s. 137-151.
- Wurm, M. & Lundberg, T. (2023). Minoritetsstress och hälsa. I: Summanen, E. & Wurm, M. (red.). *Trans: Fakta, forskning och erfarenheter*. Stockholm: Natur & Kultur, s. 64-80.
- Wurm, M., Trillkott, S. & Ekdahl, N. *Minoritetsstress och minoritetsglädje hos transpersoner: En interventionsstudie*. (pågående projekt 2022-2024).
<https://www.oru.se/forskning/forskningsprojekt/fp/?rdb=p2413> [hämtad 2023-11-18].

Intervjuer

1. Namn: "Tim"
Ålder: 30
Pronomen: Hen
Könsidentitet: Ickebinär transkille
Intervjudatum: 2023-11-20
Intervjulängd: 90 minuter
2. Namn: "August"
Ålder: 43
Pronomen: Han och den
Könsidentitet: Transmaskulin ickebinär
Intervjudatum: 2023-11-23
Intervjulängd: 50 minuter
3. Namn: "Gullan"
Ålder: 57
Pronomen: Hon
Könsidentitet: Transkvinna

Intervjudatum: 2023-11-23

Intervjulängd: 55 minuter

4. Namn: "Curt"

Ålder: 29

Pronomen: Han

Könsidentitet: Transkille

Intervjudatum: 2023-11-24

Intervjulängd: 40 minuter

5. Namn: "Eva"

Ålder: 67

Pronomen: Hon

Könsidentitet: Transkvinna

Intervjudatum: 2023-11-27

Intervjulängd: 35 minuter

6. Namn: "Jonas"

Ålder: 40

Pronomen: Hen

Könsidentitet: Ickebinär

Intervjudatum: 2023-11-28

Intervjulängd: 35 minuter

Bilagor

Bilaga 1: Forskningsannons (utan mejladress)

Vill du delta i en studie om transglädje?

Just nu skriver jag min kandidatuppsats inom etnologi på c-nivå på Södertörns högskola där jag kommer att undersöka **positiva upplevelser och erfarenheter kopplat till ens minoritetsidentitet som trans.**

Ofta lyfts de negativa aspekterna med att vara trans såväl inom forskning och i den offentliga debatten. Med den här studien vill jag istället lyfta glädjen som följer i att vara trans.

Är du vuxen binär eller icke-binär transperson och vill delta* i en intervju á 40-60 minuter är du varmt välkommen att kontakta mig, My (icke-binär transperson), där du kommer att få mer information om hur intervjun kommer att gå till samt information om studien i sin helhet.

*Din **anonymitet** säkerställs

E-post:

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM

Bilaga 2: Information till forskningsdeltagare

Studien:

Studiens syfte är att lyfta personliga upplevelser och erfarenheter av transglädje. De positiva aspekterna av att leva som trans hamnar ofta i skymundan i forskningsvärlden och jag ser därför behovet av att belysa transpersoners egna livserfarenheter kring glädjen i att vara sig själv. Den teoretiska ingångsvinkeln kommer att vara queerfenomenologisk, vilket innebär att det är de subjektiva berättelserna som står i centrum tillsammans med förståelsen kring omvärldens verkan.

I uppsatsen kommer ditt namn att pseudonymiseras. Det innebär att ditt namn kommer att ersättas med ett påhittat namn för att skydda din identitet och anonymisera din medverkan i studien. Du bestämmer själv vilket påhittat namn som kommer att användas.

Uppsatsen kommer i januari att publiceras på det digitala publiceringssystemet Digitala Vetenskapliga Arkivet (DiVA): <https://www.diva-portal.org/>.

Intervjun:

Intervjun kommer att vara ett samtal mellan mig, My, och dig där du kommer att få berätta om, och svara på några frågor kring, dina personliga upplevelser och erfarenheter av transglädje. Intervjun kommer att vara i cirka 40-60 minuter och kan antingen vara på en plats vi kommer överens om tillsammans i Stockholm eller digitalt över Zoom eller Teams. Intervjun spelas in via mobiltelefon eller via Zoom/Teams för att sedan transkriberas (skrivas ner i textform).

Intervjun är helt frivillig och du har alltid rätt att när som helst upphäva ditt samtycke till medverkan utan förklaring. Om du fortfarande är intresserad av att delta kommer jag i nästa mejl att skicka en samtyckesblankett till dig där du får mer information om hantering av personuppgifter.

Studien handlar i stor utsträckning om hälsa och välmående. Om det skulle väcka obehagliga tankar, minnen eller andra funderingar som kvarstår efter intervjun kan du alltid vända dig till följande mottagningar och jourer:

- RFSLs stödmottagning (boka tid för samtal på plats eller online, gratis): <https://www.rfsl.se/verksamhet/stod/stodmottagning/>
- Stödlinjen för transpersoner (öppet alla dagar 11-19, gratis) 020-55 00 00: <https://stodlinjenfortranspersoner.se/>
- Regnbågslinjen (tisdagar och torsdagar 18-21, gratis) 0770-55 00 10: <https://kyrkanssos.se/hitta-hjalp/regnbagslinjen/>
- Transammans samtalsmottagning (boka tid online, gratis): <https://transammans.se/vara-projekt/samtalsmottagning/>

Bilaga 3: Intervjuguide

1. Vad är trans för dig?
2. Har du alltid vetat att du är trans?
3. Vad var det som gjorde att du tog steget att “komma ut”?
4. Vad tänker du på när jag säger transglädje?
5. När är transglädjen som starkast?
6. Vad har du för stöd omkring dig och hur påverkar det dina möjligheter för att vara dig själv?
7. Finns det tillfällen då du känner att transglädjen utmanas?
8. Hur ser du på relationen mellan att vara en politisk fråga och att “bara vara”?
9. Vilka positiva upplevelser får du uppleva som trans som du inte hade gjort om du var cis?
10. Vad är det bästa med att leva som trans?

Bilaga 4: Ordlista

Binär transperson Person som är antingen transkvinna eller transman.

Cisnormen Förväntningen att alla är cispersoner för att det anses vara det naturliga.

Cisperson Person som identifierar sig med det kön som blev tilldelat vid födseln.

Community Gemenskap av personer med liknande erfarenheter och upplevelser där man kan känna samhörighet.

Drag Att klä upp sig eller presentera sig själv annorlunda än sitt faktiska kön.

Felköna Att säga fel pronomen eller tillskriva någon felaktig könsidentitet.

HBTQ+ En akronym för **H**omosexuella, **B**isexuella, **T**ranspersoner, **Q**ueerpersoner med flera. Plustecknet, +, betecknar inkludering av flera identiteter och sexualiteter.

Heteronormen Antagandet att alla är sexuellt och romantisk intresserade av det motsatta könet och förväntas forma relationer därav.

Ickebinär Transperson som är varken enbart man eller kvinna.

Kodas Att tolkas av andra som ett visst kön, utifrån normativa förståelser av kön.

Könsdysfori Inkongruensen mellan en persons könsidentitet och deras tilldelade kön som ofta innebär stark ångest och obehag.

Könsnormer Föreställningar om hur individer bör vara och bete sig baserat på deras upplevda eller tilldelade kön.

Passera Då en transperson uppfattas av andra som det kön den är.

Queer (som identitet) Paraplybegrepp för att identifiera sig med något under HBTQ+-begreppet.

Transhet Faktumet att vara transperson eller upplevelser inom trans-spektrat.

Transperson Person som inte identifierar sig med det kön som tilldelades vid födseln.